

5. Плаксіє М. Особливості пенсійного забезпечення Чилі та Аргентини // Вісник Пенсійного фонду України, 2008. – №4(70).

6. Плаксіє М. Пенсійне забезпечення в Чехії // Вісник Пенсійного фонду України, 2008. – №6(72).

7. Плаксіє М. Система пенсійного забезпечення Грецької Республіки // Вісник Пенсійного фонду України, 2006. – №7(49). – С. 10–12.

8. Плаксіє М. Пенсійна реформа в Болгарії // Вісник Пенсійного фонду України, 2008. – №8(74).

9. Національна система загальнообов'язкового державного соціального страхування: сучасні проблеми та стратегія розвитку: монографія / Е.М. Лібанова, В.М. Новіков, О.В. Макарова, У.Я. Садова, Н.І. Андрусишин, Г.В. Герасименко, І.О. Курило, І.О. Крючкова, І.В. Крючкова, П.Б. Левін. – К.: Ін-т демографії та соц. дослідж. НАН України, 2006. – 178 с.

10. Сальникова Т. Пенсійне забезпечення: світовий досвід // Вісник Пенсійного фонду України, 2008. – №7 (73). – С. 24–27.

11. Лузгіна Л. Далекі і близькі приклади // Вісник Пенсійного фонду України, 2009. – №9. – С. 18–19.

12. 2009 Ageing Report: Economic and budgetary projections for the EU–27 Member States (2008–2060). Joint Report prepared by the European Commission (DG ECFIN) and the Economic Policy Committee (AWG).

13. Аналітична записка USAID «Пенсійне забезпечення: міжнародний досвід», 2011 р.

14. Про недержавне пенсійне забезпечення: Закон України від 09.07.2003 №1057–IV // www.rada.gov.ua

15. Учні матеріали підготовлені Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України для вищих та середніх спеціалізованих навчальних закладів України, Київ, 2006 р.

Ю.В. ПЕТРОВСЬКА,

к.е.н., доцент кафедри менеджменту, Академія муніципального управління

Інформаційне забезпечення планування надання соціально-економічних послуг

Діяльність органів місцевої влади щодо надання соціально-економічних послуг населенню має відбуватися з максимальним врахуванням інтересів та потреб людей, що мешкають на відповідній території. Для цього необхідно своєчасно і в повному обсязі виявляти і оцінювати потреби людей та ступінь задоволення від спожитих послуг, що надаються органами місцевої влади. Інформація про потреби або про ступінь насиченості послугами є вхідною інформацією задачі планування надання послуг. У даній статті наведено методи виявлення та оцінки граничної корисності послуг, які відображають дійсні потреби територіальних громад та є основою для оптимального планування надання послуг органами місцевої влади в умовах обмеженості фінансових ресурсів.

Ключові слова: органи місцевої влади, територіальна громада, оптимізація, вибіркові спостереження, гранична корисність.

Деятельность органов местной власти по предоставлению социально-экономических услуг населению должна осуществляться с максимальным учетом интересов и потребностей людей, живущих на соответствующей территории. Для этого необходимо своевременно и в полном объеме выявлять и оценивать потребности людей и степень удовлетворенности потребленными услугами, которые предоставляются органами местной власти. Информация о потребностях или о степени насыщенности услугами является входной информацией задачи планирования предоставления услуг. В статье приведены методы выявления и оценки предельной полезности услуг, отображающие нужды территориальных общин и являющиеся основой для оптимального плани-

рования предоставления услуг органами местной власти в условиях ограниченности финансовых ресурсов.

Ключевые слова: органы местной власти, территориальная община, оптимизация, выборочные наблюдения, предельная полезность.

Activity of bodies of local authorities on granting social and economic services to the population should be carried out with the maximal account of interests and needs of people which live in the certain territory. For this purpose in full it is necessary in time and to reveal and estimate requirements of people and a degree of satisfaction from the consumed services which are given by bodies of local authorities. The information about needs requirements or about a degree of saturation by services is the entrance information of a problem of planning of granting of services. In given clause (article) methods of revealing and an estimation of boundary utility of services which display real needs of territorial bulks are given and are a basis for optimum planning granting services by bodies of local authorities in conditions of limitation of financial resources.

Keywords: bodies of local authorities, a territorial bulk, planning, optimization, selective inspections, boundary utility.

Постановка проблеми. Орган місцевої влади, що ефективно працює, є важливою умовою для ефективного управління розвитком території та надання якісних соціально-економічних послуг населенню. Своєю діяльністю місцева влада призначена створювати умови для населення, виконувати роботи та надавати послуги, які б забезпечили найбільшу корисність для споживачів послуг, що замовля-

ються. Тобто метою має бути максимізація задоволення потреби в послугах, що існують для даної території.

Виникає питання, яким чином максимально забезпечити задоволення потреб в умовах обмежених фінансових ресурсів, що є в розпорядженні відповідних органів місцевої влади.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Серед наукових праць, в яких приділяється значна увага проблемам фінансового забезпечення діяльності органів місцевої влади, визначенню джерел надходжень доходної частини місцевих бюджетів, виділимо роботи М.О. Баймуратова, О.Д. Василика, В.Ф. Погорілка, М.М. Клименюка, В.М. Кампо, М.О. Пухтинського та ін. При цьому питанням виявлення реальних потреб і визначенню пріоритетності надання послуг населенню органами місцевої влади увага майже не приділяється. Зазначене підтверджує актуальність даного дослідження, яка полягає в необхідності розробки і впровадження в діяльність органів місцевої влади методів виявлення та оцінки корисності послуг, що надаються населенню відповідної території, та врахування їх при плануванні своєї діяльності.

Метою статті є розробка методу планування надання соціально-економічних послуг населенню органами місцевої влади за критерієм максимізації корисності в умовах обмежених фінансових ресурсів.

Виклад основного матеріалу. Ситуації, коли б для виконання своїх функцій у бажаному обсязі місцева влада мала в достатній кількості всі необхідні ресурси, і в тому числі фінансові, не існує, оскільки бюджет завжди обмежений. У зв'язку з цим серед великої кількості послуг та робіт, що належить виконувати органам місцевої влади, необхідно вибрати найважливіші, а також визначити їхні обсяги на плановий період часу, які були б забезпечені фінансовими та іншими ресурсами. Планування надання послуг за критерієм максимізації корисності від їх споживання ускладнюється тією обставиною, що корисність однієї і тієї ж послуги буде зменшуватися по мірі задоволення попиту. Враховуючи таку обставину, необхідно розв'язати задачу планування надання послуг населенню органами місцевої влади за критерієм максимізації корисності в умовах обмежених фінансових ресурсів.

Економіко-математична модель планування надання послуг матиме такий вигляд.

Оскільки планування відбувається за критерієм максимізації корисності послуг, цільова функція матиме вигляд:

$$U = \sum_{s \in S} \sum_{j=1}^m \alpha_j U_{js} X_{js} \rightarrow \max, \quad (1)$$

де U – загальна кумулятивна корисність від споживання всіх послуг за весь період;

j – індекс створюваної послуги, $j = \overline{1, m}$; s – крок планування; S – множина кроків;

α_j – кількість послуг виду j , що відповідає прийнятій одиниці грошових коштів;

U_{js} – гранична корисність споживання одиниці послуги j на кроці s ;

X_{js} – булева змінна, що приймає значення 0 або 1.

У даній задачі вона прийматиме значення:

$$X_{js} = \begin{cases} 1, & \text{якщо на } s\text{-му кроці в план включається } j\text{-а послуга} \\ 0 & \text{в протилежному випадку} \end{cases} \quad (2)$$

$\forall j, s$

Дотримуючись цього критерію, необхідно задовольнити такі обмеження:

$$\sum_{s \in S} \sum_{j=1}^m \alpha_{ij} \alpha_j X_{js} \leq A_i, \quad (3)$$

де α_{ij} – кількість ресурсу i , що витрачається на створення одиниці послуги j ; A_i – наявна кількість ресурсу i ;

$$\sum_{s \in S} \sum_{j=1}^m C_j \alpha_j X_{js} \leq C, \quad (4)$$

де C – бюджет органа управління (обмеження по грошових коштах);

Основною початковою інформацією для планування є значення граничної корисності послуг. Отримати її можливо від безпосередніх споживачів послуг, тобто від членів територіальної громади. Отже, виникає необхідність проведення заміру з метою одержання достовірної інформації.

Але потрібно враховувати, що для кожного конкретного суб'єкта, який потребує певного блага, корисність його є відносною. По-друге, в межах кожної території таких суб'єктів, також як і послуг, яких вони потребують, надзвичайно багато. Потреби в різноманітних послугах різних суб'єктів суттєво відрізняються. Тому органам місцевої влади досить проблематично класифікувати всі послуги, які вона має надавати територіальній громаді, на першочергові та другорядні. Крім того, кожна послуга по мірі насичення нею має більшу чи меншу вагу у всьому комплексі послуг.

Враховати інтереси кожного окремого індивіда з метою врахування їх при наданні конкретних послуг досить важко. Але якщо група людей виражає однакові інтереси, його можна прийняти як вираження інтересів (потреб) кожного з групи. Тому для можливості виявлення потреб групи людей необхідно проводити так звані заміри. Це можуть бути експертна оцінка, анкетування тощо, все, що дає можливість виявити дійсні потреби населення в тих чи інших послугах [5].

Для отримання інформації про реальні потреби населення запропоновано використання вибіркового спостереження. При оцінюванні повноти та якості послуг, що надаються органами місцевої влади, найкращими респондентами можуть виступати ті, хто є безпосередніми замовниками або споживачами цих послуг. А саме мешканці відповідних територій.

Розглянемо приклад. Нехай муніципалітет забезпечує свою громаду m видами послуг, i – номер послуги, $i = \overline{1, m}$. Для оцінки корисності споживання цих послуг доцільно застосувати метод експертних оцінок, де експертами (респондентами) виступають в основному самі споживачі цих послуг. Кількість

СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВІ ПРОБЛЕМИ

респондентів, які залучені до оцінки, становить d , s – номер респондента, $s = \overline{1, d}$. Виходячи із реальної потреби в кожній із цих послуг респондент оцінює корисність одиниці послуги за ранговою шкалою. Рангом називається місце, яке займає i -й об'єкт ($j = \overline{1, m}$) серед усіх об'єктів, що порівнюються. Ранжирування – це приблизний вираз упорядкованого зв'язку m об'єктів щодо деякої ознаки якості, або упорядкованого розташування m факторів, які діють на об'єкт, за ступенем їхнього впливу на вихідний показник якості [5].

Кожен респондент таким чином дає систему оцінок корисності U_{ij} , $i = \overline{1, m}$ кожної послуги. Макет оцінок корисності різних послуг приведено в табл. 1.

Після оцінки респондентами послуг первинна інформація може бути узагальнена в систему оцінок корисності U_{is} , яку зручно представити у вигляді матриці. Макет даної таблиці наведено в табл. 2.

Таким чином отримано набір індивідуальних оцінок корисності споживання кожної послуги. Далі завдання полягає у знаходженні мінімального об'єму вибірки, за якого вибіркові оцінки репрезентували б основні властивості генеральної сукупності. Зайвий обсяг вибірки потребує додаткових витрат, а недостатній призведе до збільшення похибки репрезентативності. Теорія методу вибіркових спостережень дає можливість науково обґрунтувати достатній рівень вибірки.

Важливу роль в експертних оцінках відіграє узгодженість думок експертів у розподілі рангів досліджуваних ознак за їхньою пріоритетністю. Як один із методів перевірки узгодженості індивідуальних оцінок може бути використаний коефіцієнт конкордації [6].

У випадку повної неузгодженості оцінок експертів коефіцієнт конкордації $W = 0$, а у випадку повної узгодженості оцінок – коефіцієнт $W = 1$. В інших випадках $0 < W < 1$, причому, чим більше W , тим більше узгодженість індивідуальних оцінок.

Іншим способом, завдяки якому можна отримати інформацію про граничну корисність послуг, є аналітичний спосіб, який розроблений і пропонується до розгляду далі.

Аналітичний спосіб для оцінки корисності послуг передбачає порівняння рівня забезпечення послугами, що надає місцева влада, для об'єкта, що досліджується з так званим «еталонним» рівнем, наприклад рівнем розвинених країн. Так, наприклад, за рівнем забезпечення такими послугами, як охорона здоров'я, освіта, надання квартир з державного фонду, створення додаткових робочих місць та ін., Україна займає одне з останніх місць серед європейських країн.

Представимо послідовність етапів оцінки корисності послуг за допомогою аналітичного способу.

1. Формулюється множина послуг, що підлягають дослідженню, $J = \{j, j = \overline{1, m}\}$.

2. Визначається фактичний рівень забезпечення об'єкта обраними послугами, X_j , $j = \overline{1, m}$.

3. Визначається так званий еталонний рівень забезпечення послугами, тобто такий рівень, до якого буде наближатися фактичний рівень забезпечення, X_j^{em} , $j = \overline{1, m}$.

4. Розраховуємо ступінь насиченості (забезпеченості)

кожною послугою, $k_j = \frac{X_j}{X_j^{em}}$, $j = \overline{1, m}$. Отримані коефіцієнти

дають можливість визначити найбільш «дефіцитну» послугу,

$$j^* \in J | k^* = \min.$$

5. Коефіцієнти ранжуються по зростанню, $k_1 < k_2 < \dots < k_j < \dots < k_m$.

6. Визначається коефіцієнт випередження кожної послуги над найбільш «дефіцитною» послугою, $\frac{k_j - k^*}{k^*}$, $j = \overline{1, m} | j \neq j^*$.

7. Розраховується гранична корисність кожної послуги на момент $t = 0$, $U_j^* = 100$ балів,

Таблиця 1. Макет експертної оцінки корисності послуг, що надають органи місцевої влади

№ п/п	Найменування послуги, що надається громаді місцевою владою	Оцінка корисності послуги за ранговою шкалою
1	2	3
1	Будівництво житла з державного фонду	2
2	Створення робочих місць	1
...
i	Захист прав споживачів	7
..
m	Ритуальні послуги	15

Таблиця 2. Макет зведеної таблиці оцінок послуг респондентами

Респонденти	Оцінки послуг, що надає місцева влада територіальній громаді					
	будівництво житла з державного фонду	створення робочих місць	...	i	...	m
1	U_{11}	U_{21}		U_{i1}		U_{m1}
2	U_{12}	U_{22}		U_{i2}		
...						
s	U_{1s}	U_{2s}		U_{is}		U_{ms}
...						
d	U_{1d}	U_{2d}		U_{id}		U_{md}

$$U_j = 100 - 100 \frac{k_j - k^*}{k^*}; j = \overline{1, m} | j \neq j^* ;$$

8. Визначається еталонний рівень забезпечення (насищення) кожною послугою, тобто показники рівня забезпечення тією чи іншою послугою перераховуються в розрахунку до прийнятої грошової одиниці.

9. Задаються проміжні точки виходячи із прийнятої шкали для кожної послуги.

10. Будується рівняння для кожної послуги за методом найменших квадратів.

11. За значенням R^2 обирається адекватне рівняння.

12. Будується графіки спадаючої граничної корисності для послуг, що були обрані для дослідження.

Отримана в такий спосіб інформація про граничну корисність послуг вхідною інформацією задачі планування надання послуг населенню органами місцевої влади. Застосування відповідних моделі і реалізація методу планування надання послуг населенню дають можливість удосконалити управління забезпеченням соціально-економічними послугами населення, що відповідає суті і призначенню діяльності місцевої влади.

Висновки

Планування обсягів соціально-економічних послуг, які є результатом діяльності органів місцевої влади, має відбуватися за критерієм максимізації корисності від споживання послуг. Для отримання вхідної інформації про граничну корисність послуг запропоновано два підходи: по-перше визначення потреб населення шляхом використання вибіркового спостережень; по-друге, аналітичний спосіб, розроблений у даному дослідженні, суть якого полягає у порівнянні рівня забезпечення різними послугами для об'єкта, що досліджується, з так званим еталонним рівнем, наприклад рівнем розвинених країн, та розрахунок зміни граничної корисності послуг по мірі задоволення потреб населення соціально-економічними послугами.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що вперше розроблено концептуальні положення створення постійно діючої системи забезпечення соціально-еконо-

мічними послугами населення, яка включає підсистему визначення і ранжирування їх за ознакою корисності, підсистему планування надання послуг населенню, інформаційне забезпечення задоволення потреб та оновлення інформації про попит. Використання методу вибіркового спостережень дозволяє врахувати актуальні потреби різних соціальних груп населення та ведення банку даних з можливістю постійного оновлення інформації. Подальший розвиток одержала система визначення корисності послуг, що споживає населення міста. Запропонований підхід передбачає розрахунок показників корисності послуг та їх перерахунок у динаміці на основі інформації щодо міри задоволення потреби.

Використання розроблених методів визначення й оцінки корисності соціально-економічних послуг та використання цієї інформації при плануванні діяльності органів місцевої влади сприятиме підвищенню якості та повноти послуг, що надаються населенню, і відповідно ефективності діяльності місцевої влади.

Список використаних джерел

1. Василик О.Д. Теорія фінансів. Підручник. – К.: НІОС. – 2000. – 416 с.
2. Гресь Т.А. Фінансовий менеджмент: модель оптимального бюджету. Збірник студентських наукових робіт. Вип. 7. – К.: 2007. – С. 30.
3. Гринчук Н. Матеріально-фінансова забезпеченість надання громадянських послуг у містах України // Управління сучасним містом. – 2003. – № 1–3.
4. Давей К. Бюджетная децентрализация // Государственное управление. Сентябрь 2000. – С. 20.
5. Дубровина А.В. Підвищення ефективності процесу прийняття групових рішень // Актуальні проблеми економіки: Науковий економічний журнал. – К.: НАУ, 2004. – Вип. 8. – С. 164–169.
6. Єріна А.М. Організація вибіркового спостережень: Навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2004. – 127 с.
7. Петровська Ю.В. Максимізація корисності забезпечення населення соціально-економічними послугами як фактор антикризового управління розвитком територіальних громад Матеріали наук.-практ. конференції за міжнар. участю «Антикризові механізми регіонального та муніципального розвитку». Тези доп. 09.04.2010. Видавн.-поліграф. центр АМУ, в 2 частинах. Ч. 2, 2010. – С. 66–68.